

До
Членовете на Научно жури
СА „Д. А. Ценов“
„Катедра „Финанси и кредит“

СТАНОВИЩЕ

на член на научно жури, определено със Заповед № 357/ 2.06.2020 г.
на Ректора на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов
относно дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“

Автор на становището: доц. д-р Ваня Денчева Цонкова, катедра „Финанси и счетоводство“, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“

Автор на дисертационния труд: докторант Димчо Ивелинов Шопов, D010217176, по докторска програма „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка (финанси)“

Тема на дисертационния труд: „Дългова криза и дефицитно финансиране в ЕС: проблеми и решения“

Научен ръководител: доц. д-р Ангел Ефремов Ангелов

I. Общо представяне на дисертационния труд

1. Предмет

Като предмет на дисертационния труд докторантът определя „проблемите, произтичащи от дълговата криза в Европейския съюз и намиране на решения за намаляване на ефекта от нея, както и евентуалното избягване на подобни бъдещи сътресения“. На тази основа са формулирани изследователската теза, целта, задачите и методологията на изследването. То е фокусирано върху анализа на динамиката на задлъжнялостта и икономическите показатели на страните членки на ЕС в периода 2000-2019 г., върху анализа на причините, довели до Европейската дългова криза от 2009-а година, както и върху предприетите реформи и мерки в областта на дълговия мениджмънт.

2. Обем

Дисертацията е в обем от 221 стандартни страници (без приложенията) и се състои от въведение, три глави, заключение, библиография. Включени са множество приложения със статистически данни за държави членки на ЕС и резултати от изчисленията и анализите на автора.

3. Структура

Структурата на дисертационния труд е класическа, като посредством нея докторантът следва реализирането на поставените цел и задачи, както и доказването на тезата.

Във **въведението** задълбочено се обосновава избора на темата – от една страна, авторът аргументира нейната актуалност и значимост, а от друга, подчертава „стремежът към изучаване на някои по-слабо изследвани въпроси от разработената проблематика“. Така прецизно и подробно той представя обекта, предмета, тезата, целта, научноизследователските задачи, методологията и ограничителната рамка.

В **Първа глава** се изясняват теоретичните основи на дефицитното финансиране и държавния дълг в контекста на системата на публичните финанси. В нея докторантът представя възгледите на отделни школи относно ролята на макроикономическата политика и се спира задълбочено на държавния бюджет като инструмент на фискалната политика, както и на бюджета на ЕС. В този контекст се разглежда генезисът на държавното дефицитно финансиране, като се прави критичен преглед на теоретичните възгледи относно неговото влияние върху икономическия растеж и се дава авторова дефиниция на понятието и систематизация на отделните виждания. И накрая в тази глава се изследва същността на държавния дълг като следствие от дефицитното бюджетно финансиране, както и ролята на дълговия мениджмънт в съвременните икономически условия. Авторът поддържа мнението, че съществуването на дълговото финансиране се налага от световната икономическа конюнктура, независимо от множеството негативни мнения, както и че „...добрия дългов мениджмънт сам по себе си не гарантира защита срещу бъдещи дългови кризи..., (но) може да намали финансовата уязвимост на дадена държава срещу външни и вътрешни сътресения“ (с. 81).

Във **Втора глава** се изследва историческото развитие и природата на дълговите кризи и на тази основа се анализират причините и проявлението на Европейската дългова криза. Съществено място в изложението е отделено и на големия частен дълг, в това число в страните членки на ЕС, както и ролята му за повишаване на държавния и общия дълг. В отделен параграф на тази глава се изследва еволюцията на фискалната политика на ЕС и нейния инструментариум за въздействие срещу дълговата криза, което дава основание на автора да направи извода за „положителните икономически ефекти от финансирането“ (с. 155-156; автореферат – с. 38). В последния параграф се представя собствен модел за измерване и прогнозиране на въздействието на дълговата криза на страните от ЕС, който се апробира в следващата глава.

Трета глава е с емпирико-изследователски характер. В нея на първо място се изяснява обхвата на държавния дълг в общия дълг, както и се представя динамиката на общия дълг на страните членки на ЕС. След това се разглеждат макроикономическите измерители, които са в центъра на последващото изследване, като се разделят на основни и вторични според това дали са част от Маастрихтските критерии и основни индикатори по Процедурата при макроикономически дисбаланс, или не. В сърцевината на тази глава е извършеният иконометричен анализ на дълговата тежест в ЕС за периода 2000-2019 г., анализ на динамиката на дълга в отделните държави членки и прогноза за изменението на държавния дълг към БВП за шест държави членки в рамките на петгодишен период – Португалия, Италия, Испания, Гърция, Кипър и Ирландия. Изследването завършва с извеждане на препоръки за подобряване на дълговата тежест в ЕС с политически и икономически характер.

В **заклучението** се обобщават авторовите изводи и заключения. Докторантът изказва опасения относно несигурното икономическо и социално бъдеще на Европа, провокирано от държавните дългове и особено във връзка с неочаквани сътресения.

4. Литература

Докторантът е използвал 139 източника на български и английски език, свързани от една страна с теоретико-методологическите основи на дисертационния труд и включващи приносите на наши и чужди изследователи, както и статистическа информация от Евростат, НСИ, МВФ и други институции.

5. Приложения

В дисертацията са включени множество приложения – с данни за макроикономически показатели на ЕС, използвани в изчислителните процедури, както и резултати от прилагане на статистически методи. В изложението се съдържат множество таблици и фигури, допълнително онагледяващи авторовите разсъждения, изводи и заключения.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

1. Преценка на актуалността и разработеността на изследвания в дисертацията научен проблем

Дисертационният труд е посветен на актуална и непреходна тема – причините и ефектите от дълговите кризи и въздействието на дефицитното финансиране върху икономиките на ЕС. Докторантът констатира, че множество автори и специалисти са насочили вниманието си към изследване на всички елементи, свързани с държавния дълг на страните, но се насочва към някои по-слабо изследвани аспекти, свързани с динамиката на държавния дълг в ЕС преди и след началото на кризата (2009 г.) и към намиране на решения за смекчаване на негативните фискални ефекти и избягване на бъдещи сътресения.

В съдържателен план разработката отговаря на всички изисквания за научноизследователски труд. В нея проличава умението на автора за задълбочен критичен анализ на теоретичните концепции и модели, за аргументиране и внедряване на собствен модел за изследване в конкретното поле, както и за разкриване на нови насоки на дълговия мениджмънт.

2. Мнение за езика, обема и инструментариума на дисертационния труд

Дисертационният труд се отличава с прецизното използване на научната терминология. Предназначен е за компетентна професионална аудитория, като на места се откриват известни граматически и синтактични несъвършенства.

Литературните източници са цитирани съобразно установените изисквания и при спазване правилата на научната етика. Приложените научни методи за извличане, обработване и анализ на мащабни данни свидетелстват за отлични умения и компетенции в областта на статистиката, иконометрията и работата със специализирания софтуер.

В дисертацията се откроява значимо авторовото присъствие, както при задълбоченото и прецизно представяне на теоретичните постановки и методология, така и при интегрирането им в цялостен и оригинален собствен алгоритъм за изследване и моделиране, съобразно предмета на труда.

Структурата и съдържанието на дисертацията съответстват на формулираната изследователска теза и следват формулираната цел и изследователските задачи.

3. Мнение доколко авторефератът отразява точно и пълно труда

В автореферата присъстват задължителните елементи: обща характеристика; структура и съдържание на труда; синтезирано изложение на дисертационния труд; насоки за бъдеща изследователска работа; справка за приносите в труда; декларация за оригиналност и достоверност; публикации, свързани с дисертационния труд.

Авторефератът отразява достоверно структурата, логиката и съдържанието на труда. Докторантът е представил шест публикации, свързани с дисертацията, от които: публикувана глава в колективна монография на английски език; две студии; две статии; два научни доклада.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Авторът формулира пет приноса, които реално отразяват истинските достойнства на работата. Моето виждане за постиженията на докторант Димчо Шопов в този труд е следното:

- 1) Извършен е критичен анализ на водещите икономически школи, на мненията на световноизвестни и наши изследователи, както и на нормативната уредба, по отношение на същността и особеностите на основни фискални категории – публични финанси, фискална политика, държавен бюджет, държавно дефицитно финансиране, държавен дълг и пр., въз основа на което са изведени собствени дефиниции и класификации. Съществени моменти тук са систематизацията на възгледите относно дефицитното финансиране и държавния дълг (Таблица 1-1, с. 71-73), както и дефинициите за дефицитно финансиране и управление на държавния дълг.
- 2) Извършено е задълбочено документално изследване на причините и проявленията на Европейската дългова криза от 2009 г. и е извършена детайлна оценка на фискалния инструментариум на ЕС за въздействие върху нея.
- 3) Разработен и апробиран е собствен модел за изследване на държавния дълг в ЕС и за прогнозиране на бъдещата задлъжнялост на страните членки. Представени са и препоръки за оптимизиране на дълговия мениджмънт и смекчаване на последствията от неочаквани сътресения.

Тези приноси са лично дело на докторанта. Те обогатяват методологията на дълговия анализ и представят възможности за оптимизиране на дълговата политика. Считаю, че представените в автореферата насоки за бъдещата изследователска работа са адекватни, изпълними и резултатите от тях биха били полезни.

IV. Критични бележки и въпроси по дисертационния труд

Впечатлена съм от имплементирането на богат и сложен научен инструментариум в научното изследване, както и от последователността и аргументираността на авторовите разсъждения. С оглед подобряване качествата на труда бих посочила следните забелязани слабости:

- 1) Необходимо би било да се направи разграничение между държавния дълг, поет по смисъла на Закона за държавния дълг, консолидирания публичен дълг (дълг на звената в рамките на консолидираната фискална програма, в това число включващ общинските дългове) и консолидирания дълг на сектор „Държавно управление“ (General Government), който е с най-голям обхват и за който се отнася фискалното правило по Маастрихтските критерии за конвергенция и Закона за публичните финанси. В изложението на първа глава, както и в началото на трета глава това изясняване отсъства.
- 2) Има повторение на текстове в параграф 3.1. на трета глава и параграф 1. на първа глава;
- 3) Въпреки безспорните достойнства на авторовия модел, той би спечелил при по-голяма разгърнатост на някои етапи – например, в изложението липсва авторовото виждане за структурата на общата задлъжнялост по видове инструменти, като са представени само данни в приложенията; резултатите от иконометричния анализ (параграф 3.) не са намерили задълбочена икономическа интерпретация; и др.

Посочените пропуски не мога да определя като съществени и накърняващи достойнствата на дисертационния труд.

Към докторанта имам два въпроса. Вероятно първият е банален, но все пак закономерен и очакван: В какви мащаби ще са отраженията на световната пандемия върху дълговата задлъжнялост в ЕС?

И второ, как биха се променили резултатите от авторовите заключения от приложението на прогностичния модел (параграф 4.) при ситуация на неочакван външен шок, като този от 2020 г.?

V. Обобщена оценка на дисертационния труд и заключение

Представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на националната и университетската нормативна уредба в СА „Д. А. Ценов“. Чрез него авторът демонстрира високо ниво на теоретична подготовка, познаване на статистико-иконометричния инструментариум и компетенции за неговото прилагане и усъвършенстване в областта на финансите, и в частност – в дълговия мениджмънт. Налице са необходимата актуалност и значимост на разработвания проблем, реална научна стойност и новост на авторовите предложения. Идеите и резултатите от проведените изследвания са популяризирани в сериозни публикации.

Всичко това ми дава основание да дам положителна оценка на дисертационния труд и да предложа на уважаемите членове на Научното жури да гласуват за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка (финанси)“ на докторант Димчо Ивелинов Шопов.

15.06.2020 г.,
Велико Търново

Изготвил становището:
(доц. д-р В. Цонкова)